

Pospíšil, Ivo

Syntetická komparatistika

Opera Slavica. 2003, vol. 13, iss. 3, pp. 52-53

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117552>

Access Date: 09. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Koškova práce se jen zdánlivě zařazuje do oblasti tzv. van tieghemovské „littérature comparée“ zkoumající binární spoje mezi dvěma jevy. Jde tu prostřednictvím slovensko-bulharského materiálu o hlubší poznání mezoslovanských literárních vztahů a bulharské účasti v slovenském literárním vývoji, tím se kategorie národní literatury obohacuje o cenný pohled zevně a dějiny slovenské literatury jsou nazrány diferencovaněji, v širší perspektivě integračně – diferenciačních procesů (o tento pohled se pokusil kolektivní sborník *Jihoslovenské literatury v českém prostředí*, ed. I. Pospíšil – M. Zelenka, 1999, kde účast bulharské literatury v českém vývoji zpracovali V. Kříž a D. Hronková). Koška dospívá k závěru, že i tzv. malé slovanské literatury vyvíjející se v podmínkách absence státotvorné tradice se vědomě profilovaly jako národní tím, že se v různých historických obdobích cítily součástí větších meziliterárních celků.

V konkrétní rovině Koškova práce představuje nejen cenný pokus ověřit a zpracovat množství bio- a bibliografických údajů (na závěr knihy je připojena *Výberová bibliografia bulharského literárneho kánonu v prekladoch do slovenčiny* a *Výberová bibliografia k predmetu výskumu* s anglickým a ruským resumé včetně jmenného rejstříku), ale také celkově znamená významný příspěvek k teorii meziliterárnosti a světové literatury: aktualizace komparativního výzkumu u badatele spočívá v rozpracování externěkontaktové sféry a ve zdůraznění recipovaného v přijímající kultuře, v níž se recepce a tvorba vnímá jako dva axiologicky rovnocenné fenomény. Jestliže na české straně v oblasti česko-bulharských vztahů převládaly práce materiálové, kontaktové (V. Bechyňová, Z. Urban ad.) a tendenčně zkeslené (Č. Amort) – výjimku tvoří metodologicky inovativní monografie českého slavisty I. Dorovského *Balkán a Mediterán* (1997), Koškova kniha je důkazem pokračující vysoké úrovně slovenské bulharistiky a slavistiky obecně.

Miloš Zelenka

Syntetická komparatistika

Djurčinov, M. – Petkovski, B.: Étude de synthèse (Tome I–IV). Makedonska akademija na naukite i umetnostite. Skopje 2002.

Pokračováním komparatistických prací makedonských literárních vědců, zvláště slavistů, je tento francouzsky psaný (podle posledního úzu prof. Đurišina, neboť francouzština již přestala být dominantní řečí mezinárodní slavistiky: sám Đurišin používal dříve překlady z angličtiny z pera brněnské anglistky doc. Jessie Kocmanové, po její smrti se přesunul k francouzštině z důvodu schopnosti překladatele vystihnout jeho osobitou terminologií) soubor reflektující zapojení makedonských srovnávacích studií do širších evropských souvislostí, zejména do projektu zesnulého slovenského komparatisty Dionýze Đurišina, jak o tom píše vedoucí projektu *Srovnávací studie z makedonské literatury a umění 20. století* prof. Milan Djurčinov.

První studii věnoval Djurčinov zkoumání makedonské literatury a umění v kontextu poetiky tzv. sociálního realismu (mj. tvorba Blaže Koneského a dalších autorů zapojujících makedonskou literaturu do mezinárodního sociálního hnutí). Problémem ovšem zůstává teoretické vymezení pojmu „sociální realismus“, když víme, že existoval socialistický realismus a o něm je tu v podstatě řeč. Druhá studie (díl) se jmenuje *Les Influences*

étrangères sur la littérature et la culture macedoniennes dans les années cinquante et soixante (někde v nadpisech psaných tiskacím písmem chybějí akcenty, což je – jak uživatelé personálních computerů vědí – jen technická lapálie). Překvapuje mne tu především slovo „vliv“ (influence), které právě slovenští komparatisté z budoucího Ďurišnova týmu ve známé diskusi 80. let 20. století vyobcovali z legitimní komparatistické terminologie – souhlasím, že příliš radikálně a zjevně předčasně. Je jasné proč: „vliv“ může vést k rozdělení literatur na ty, které vliv mají, a na ty, které „pod vlivem“ jsou. Kvituji, že M. Djurčinov znovu pojem „vliv“ uznává a s ním i ideu, že ani v literatuře není rovnosti. Sám mluvím o literaturách, které poskytovaly více či méně poetologických impulsů: samo sebou se rozumí, že přijímání impulsu (postaru „vlivu“) nebylo a není mechanické, že jde o Veselovského „vstrečnoje protivodviženije“, tedy Ďurišinův „ústretový pohyb recepčního prostredia“. Třetí studie začleňuje makedonskou literaturu a kulturu do Mediterránu: o tom přesvědčivě psali mnozí, nejlépe snad Ivan Dorovský, který je také spolu se Zoranem Konstantinovičem předmětem Djurčinova zájmu. Vynikající a vzácný je 4. díl publikace zabývající se folklórními impulsy v makedonském umění 20. století. O různých druzích umění píše pak Boris Petkovski (výtvarné umění, architektura, film, hudba a jejich sociologický aspekt). Krátce: užitečný, hutný, obsažný svazek ukazující, že Ďurišinovy iniciativy mají stále celoevropský ohlas a že hermetické uzavírání komparistiky či „srovnávací literatury“ do příliš úzkých metodologických rámců tomuto oboru škodí.

Ivo Pospíšil

O ruské próze 70.–90. let XX. století

Шевченко, Л.: Русская проза трех последних десятилетий (70–90 годы XX века). Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Kielce 2002, 295 s.

V poslední době vyšlo v Rusku i v jiných zemích mnoho prací, jež usilují o přehledný a systematický výklad ruského literárního procesu během XX. století. Ukrajinská rusistka Ludmila Ševčenkova si dala jiný úkol – zmapovat nejdříve poslední tři desetiletí, a teprve potom přistoupit k celkovému obrazu literatury XX. století. Působila řadu let v Polsku, a tak je její práce určena především polským studentům. Má ovšem mnohem širší dosah už pro důkladnost, detailnost analýz nejdůležitějších děl, bibliografickou přesnost, šifry společensko-politického a uměleckého kontextu. Přesahuje tak žánr učebnice, což byl původní záměr, a je podnětnou četbou i pro badatele.

Autorka třídí vývoj prózy po desetiletích: léta sedmdesátá jako dobu „stagnace“, osmdesátá jako dobu „perestrojky“, devadesátá jako dobu tvůrčí svobody bez cenzury. Toto dělení bych nepoužil, neboť se domnívám, že „stagnace“ společenská a ekonomická neznamená, že stagnovala literatura. Autorka sama to dokládá nejedním příkladem z prózy „městské“ i „vesnické“, samizdatu i tamizdatu. Právě tak bych osmdesátá léta neoznačil za „perestrojkové“ období, jež se datuje až od druhé poloviny desetiletí. Autorčino dělení lze přijmout pro časové utřídění látky pro studenty.

Monografie obsahuje obrovský faktografický materiál, dokonce se zdá, že je až přeplněna jmény a názvy literárních děl, k nimž se patrně ani literární historie, ani čtenáři